

Međunarodni vojni tribunal za Daleki istok - Tokijski proces

Maljković, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:969579>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za kazneno procesno pravo

Anja Maljković

**MEĐUNARODNI VOJNI TRIBUNAL ZA DALEKI ISTOK –
TOKIJSKI PROCES**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Burić

Zagreb, lipanj 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Anja Maljković, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade radan sam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Anja Maljković, v.r.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. OSNIVANJE SUDA	2
3. POVELJA.....	4
3.1. Sastav suda (članak 1. – 4.)	5
3.2. Nadležnost suda i opće odredbe (članak 5. – 8.)	6
3.3 Pravično suđenje (članak 9. – 10.).....	7
3.4. Ovlasti suda i vođenje postupka (članak 11. – 15.).....	7
3.5. Presuda i kazne (članak 16. – 17.).....	8
4. TUŽITELJI.....	8
5. OBRANA	9
6. SUĐENJE.....	9
6. 1. Uhićenja.....	10
6.2. Optužnica.....	11
6.4. Tijek suđenja	14
6.4.1. <i>Iznošenje optužbi</i>	14
6.4.2. <i>Odgovor obrane</i>	18
6.4.3. <i>Završne riječi</i>	21
6.5. Presuda	22
6.5.1. <i>Pravila dokazivanja</i>	22
6.5.2. <i>Sadržaj presude</i>	23
6.5.3. <i>Kazne</i>	25
7. ZAKLJUČAK	25

1. UVOD

Opće je poznato da je Drugi svjetski rat završio porazom Sila Osovine (Njemačke, Italije i Japana). Nakon službenog poraza Njemačke 8. svibnja 1945. godine, Saveznici su osnovali dva Međunarodna vojna tribunala, jedan u Nurembergu i jedan u Tokiju kako bi uhitili, istražili, progonili i naposljetku osudili vođe poraženih naroda kao glavne ratne zločince.¹ Vojni tribunali u Nurembergu i Tokiju osnovani su kao prvi "pravi" međunarodni sudovi s isključivom kaznenom sudbenošću za "najveće zločince čija kaznena djela nemaju određeno mjesto počinjenja". Normativno proklamirani ciljevi tih sudova bili su najprije kombinacija elemenata retribucije s elementima jačanja međunarodnog prava koje čovječanstvo treba voditi k globalnoj pravедnosti.² I dok je suđenje u Nurembergu bilo široko popraćeno, kako tada tako i sada; brojnim člancima, radovima, čak i filmskim ekranizacijama, suđenje u Tokiju palo je u drugi plan, pogotovo u Europi. Tek se 90 – ih godina 20. stoljeća, gotovo 40 godina nakon završetka Tokijskog procesa, počinju pojavljivati pravni stručnjaci zainteresirani za ovu temu. Zanimljivost, s obzirom na to da su zločini koje su Japanci izveli tijekom svog ratnog pohoda, između 1928. i 1945., mnogi prozvali gorim i nehumanijim od onih njemačkih nacista.

Široko je prihvaćeno da je Tokijski proces, prateći onaj u Nurembergu, prekretnica u zaštiti ljudskih prava. Osim što ima veliku povijesnu važnost zbog uvođenja kažnjavanja pojedinaca za ratne zločine, ali i zločine protiv mira i čovječnosti po prvi put kroz Međunarodni vojni sud, bitan je i zbog novorazvijenih načela koja su postala primjer za razvoj međunarodnog prava čovjeka, posebno temeljnih ljudskih prava.³ Naravno, niti jedno ad – hoc suđenje, pa tako ni ovo, nije proteklo bez manjkavosti i pogrešaka. Politika, koja je nerijetko imala veću važnost od samog suđenja, odigrala je odlučujuću ulogu i u ovome procesu.

U ovome radu bavit ću se osnivanjem, suđenjem i posljedicama upravo tog, "zapostavljenog" Međunarodnog vojnog tribunala za Daleki Istok tzv. Tokijskog procesa.

¹ Zhu, Wenqi, Tokyo Trial and Nanjing Massacre, *Frontiers of Law in China*, vol. 3; 9/2008, str. 327.

² Krapac, Davor, Međunarodni kazneni sudovi, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred društvenih znanosti*, vol. 48; 510/2011, str. 172.

³ Donhua, Hu, The Tokyo Trials and Japanese Revisionism: Political Maneuver or Criminal Justice, vol. 3; 1/2015, str. 72.

2. OSNIVANJE SUDA

Suđenje i kažnjavanje ratnih zločinaca Sila Osovine, tijekom Drugog svjetskog rata, postalo je bitno pitanje među državama Saveznicama. Njemački sustavni, brutalni i promišljeni zločini u okupiranim zemljama rano su pokazali silnu potrebu za poduzimanjem određenih mjera protiv krivaca.⁴ Samo tjedan dana nakon dovršenja Postdamske konferencije, Londonskim sporazumom od 8. kolovoza 1945., kojemu je pridodan Statut Međunarodnog vojnog tribunala, ustanovljena su glavna načela međunarodnog kažnjavanja "glavnih ratnih zločinaca" iz nacističke Njemačke. Tribunal je zasjedao u Nurembergu u Njemačkoj u razdoblju između 20. studenog 1945. i 30. kolovoza 1946. godine.⁵

Na drugoj strani svijeta, predaja Japana 15. kolovoza 1945. predstavlja završetak sukoba na Pacifiku. Snažne javne osude japanskih ratnih zločinaca stvaraju potrebu za osnivanjem sličnog represivnog sistema, koji bi sudio i kaznio odgovorne. Prvo i jedino direktno izricanje namjere za kažnjavanjem japanskih zločinaca od strane američkog dužnosnika je ono od 28. prosinca 1942. kada je potpredsjednik Wallace komentirao "ulogu Amerike u rekonstrukciji svijeta".⁶ Odluka o kažnjavanju japanske agresije usvojena je 1. prosinca 1943. godine na Konferenciji u Kairu, na kojoj su sudjelovali američki predsjednik Roosevelt, kineski predsjednik Chang Kai Shek i britanski premijer Churchill. Tekst tadašnje odluke sadržavao je određene izjave koje su kasnije promijenjene. Naime, želja potpisnica bila je oduzeti Japanu sav nasilno preuzet teritorij, čime su kažnjavanje sa pojedinca usmjerili na čitav japanski narod. Smjernice osnivanja suda i kažnjavanja japanskih zločinaca prvi su puta javno objavljene 26. srpnja 1945. godine u Proklamaciji koja definira uvjete predaje tzv. Postdamskoj deklaraciji, objavljenoj od Kine, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Američkih Država, kojima se kasnije pridružio i Sovjetski savez. Tekstom Deklaracije ispravljene su pogrešne namjere sa Konferencije u Kairu, čime postaje jasno da će kažnjavanje snaći samo pojedince:

⁴ Horwitz, Sollis, *The Tokyo Trial*, International Conciliation, vol. 28.; 1950, str. 477.

⁵ Degan, Vladimir – Đuro, Pavišić, Berislav, *Međunarodno kazneno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2005., str. 384. – 385.

⁶ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 478.

"(6) Jednom zauvijek mora biti eliminiran autoritet i utjecaj onih koji su obmanuli i pogrešno naveli japance na ova osvajanja. Novi mir u svijetu, sigurnost i pravda moći će biti zadovoljeni tek kada otjeramo neodgovorne militariste sa ovoga svijeta.

(10) Mi nemamo namjeru da Japan bude porobljen kao rasa ili uništen kao nacija, ali očekujemo krutu pravdu koja će se izreći za sve ratne zločince uključujući i one koji su bili okrutni prema našim zatvorenicima. Japanska vlada ukloniti će sve prepreke za oživljavanje i jačanje demokratske tendencije japanskog naroda. Sloboda govora ili religije i mišljenja kao poštovanje fundamentalnih ljudskih prava koja će biti uspostavljena."

Postdamska deklaracija tražila je balans u mjerama koje će biti preuzete i koje će kao takve predstavljati ekvivalent za radnje činjenja, odnosno nečinjenja krivaca u Drugom svjetskom ratu.⁷ Akt kapitulacije japanski je car konačno potpisao 2. rujna 1945., na američkom ratnom brodu USA Missouri u tokijskom zaljevu. Nakon toga, osma američka vojna postrojba ušla je u Japan i okupirala ga.⁸

Implementacija uvjeta Postdamske deklaracije započela je gotovo odmah nakon kapitulacije. 6. rujna 1945. Sjedinjene Američke Države izdale su posebnu izjavu koja se ticala daljnje politike predaje Japana. Sadržaj izjave radijem je prenesena generalu Douglasu McArthuru,⁹ Vrhovnom vojnom zapovjedniku savezničkih snaga (dalje u tekstu: Vrhovni zapovjednik): "Osobe proglašene ratnim zločincima od strane Vrhovnog zapovjednika ili ostalih pobjedničkih zemalja, kao i oni koji su bili okrutni prema njihovim zarobljenicima moraju biti uhićeni, mora im se suditi i ukoliko budu osuđeni, kažnjeni. Oni traženi od ostalih država, za zločine protiv njihovih stanovnika, ukoliko te države ne žele da im sudi Vrhovni zapovjednik, mogu biti izručeni njihovim nacionalnim sudovima."¹⁰

Vrhovni zapovjednik dobio je za zadatak osnovati specijalizirane međunarodne sudove te odrediti njihov ustroj i postupak. U to ime, na Moskovskoj konferenciji u prosincu 1945. osnovana je Komisija za Daleki istok i saveznički savjet za Japan (dalje u tekstu: Komisija).

⁷ Čujić, Miodrag, Komandna odgovornost u slučaju Ivane Matsui, Crimen, vol. 8; 1/2017, str. 75.

⁸ Zhu, Wengi, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 328.

⁹ General Douglas McArthur bio je američki general iz prvog svjetskog, drugog svjetskog i korejskog rata. Jedna je od ključnih figura pobjede u Drugom svjetskom ratu. Kao okupacijski guverner Japana, jedan je od tvoraca poratnog japanskog ustava. Svojom vladavinom postavio je temelje za daljnji razvoj te zemlje. Najodlikovaniji je časnik u povijesti vojske SAD-a.

¹⁰ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 479.

Komisija je bila sastavljena od predstavnika Australije, Kanade, Kine, Francuske, Indije, Nizozemske, Filipina, Commonwealth-a, Sovjetskog Saveza, Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a. Te zemlje bile su u ratu s Japanom. Cilj Komisije bio je djelovati kao pomoćno tijelo koje će formulirati politike, načela i standarde uz koje bi se uvjeti kapitulacije Japana mogli što uspješnije provesti, a što je podrazumijevalo i osnivanje međunarodnog suda. Komisija je, po uzoru na Europu, odlučila da će se najvećim zločincima suditi pred jednim međunarodnim vojnim sudom, dok će se svima ostalima suditi pred nacionalnim sudovima ili komisijama. Konačni i jedini akt koji je imao konstitutivnu snagu osnivanja suda bila je Specijalna proklamacija o uspostavljanju međunarodnog vojnog suda za Daleki istok (dalje u tekstu: Proklamacija), koju je 19. siječnja 1946. objavio Douglas McArthur. Tome proglasu pridodana je i Povelja koja je u 5 odjeljaka definirala pitanja osnivanja, opće odredbe, pravično suđenje, ovlasti tribunala i vođenje sudskog postupka te presude i kazne. Ovim aktom napravljen je iskorak u smislu izbjegavanja nesuglasica između nacionalnih zakonodavstava i ujednačavanje standarda svi pravnih propisa, sa tendencijom izgradnje smjernica koji bi omogućile uspješniju realizaciju jednog međunarodno – kaznenog postupka.¹¹ Zanimljiva, ali i bitna razlika između suda u Nurembergu i onoga u Tokiju pravna je podloga tj. samo osnivanje. Naime, sud u Nurembergu osnovan na je na temelju međunarodnog dogovora, no u tom dogovoru sama Njemačka nije sudjelovala i kao takav je bio prvi međunarodni sud osnovan bez pristanka same države koje se suđenje tiče.¹² Tokijski tribunal, s druge strane, počivao je na dogovoru sa Japanom, koji je pristajanjem na uvjete iz Postdamske deklaracije, pristao i na osnivanje suda i osudu zločinaca.¹³

3. POVELJA

Povelju Međunarodnog vojnog tribunala za Daleki istok donio je general Douglas McArthur, kao sastavni dio Proklamacije 19. siječnja 1946. Povelja se sastojala od 17 članaka podijeljenih u 5 odjeljaka. Priprema i sastavljanje Povelje po odluci generala McArthura pala je u ruke Amerikanaca, točnije Josepha Keenana koji će biti glavni tužitelj međunarodnog tužbenog tima u postupku, iako se tim sastoji od svih država koje imaju predstavnike u Komisiji. On i njegovi pomoćnici, sastavili su Povelju koja je naposljetku prihvaćena i objavljena. Budući da niti

¹¹ Čujić, Miodrag, *op. cit.* (bilj. 7.), str. 75.

¹² Jackson H. Robert, *The Case Against the Nazi War Criminals*, New York: Alfred A. Knopf, Inc., 1946., str. 71.

¹³ Walkinshaw, Robert B., *The Nuremberg and Tokyo Trials: Another Step toward International Justice*, American Bar Association Journal, vol 35; 4/1949, str. 300.

jedna druga država koja sudjeluje u procesu nije stigla u Japan prije proglasa Povelje, izostali su iz postupka izrade Povelje. Kako su krajem siječnja 1946. počeli pristizati i pridruživati se timu tužitelja, tako su počeli izražavati nezadovoljstvo i želju da se u Povelju ukomponiraju i njihovi prijedlozi. 26. travnja završene su izmjene i dopune Povelje po prijedlozima država tužiteljica i Komisije.¹⁴

3.1. Sastav suda (članak 1. – 4.)

Članak 1. uspostavio je Sud kao pravedan i efikasan sistem kažnjavanja ratnih zločinaca. Članak 2. odredio je broj članova suda, ne manji od 6 niti veći od 11, koje će imenovati Vrhovni zapovjednik iz redova država koje su potpisale kapitulaciju Japana uz Indiju i Filipine. Članak 3. odredio je da će sudom presjedati predsjednik suda kojeg također imenuje Vrhovni zapovjednik, uz njega biti će postavljen i glavni tajnik kojem je zadaća usmjeravati rad čitavog tajništva suda koje zaprima sve dokumente potrebne za suđenje, vodi evidenciju o njima i obavlja administrativne poslove. Članak 4. propisuje većinu svih članova suda kao kvorum za zasjedanje. Sve odluke donose se većinom glasova svih prisutnih članova, dok je glas predsjednika suda odlučujući u slučaju izjednačenih glasova. Članovi koji iz određenih razloga nisu mogli biti prisutni na suđenju, mogu se u svakom trenutku uključiti natrag u proces, osim ako su toliko dugo izbivali da su prestali biti upoznati sa tijekom suđenja.¹⁵

Ubrzo nakon objave Povelje, Vrhovni zapovjednik imenovao je 11 sudaca. Po jedan iz svake države potpisnice kapitulacije uz Indiju i Filipine. Iste države članice su i Komisije. Australški sudac William Webb imenovan je za predsjednika suda.

Pronalazak kandidata za mjesto suca u Tokiju bio je zahtjevan zadatak. Neki od imenovanih sudaca bili su tek treći ili četvrti izbor, budući da su oni prije njih odbili sudjelovati. Takav je slučaj bio u Ujedinjenom Kraljevstvu, Indiji, Nizozemskoj i Francuskoj. Osim osobnih razloga, glavni razlog odbijanja bila je vezanost za nacionalne sudove. Praksa suđenja u Nurembergu pokazala je kakve su moguće posljedice dugotrajnog izbivanja sa sudova u svojim domovinama. Također, Povelja nije predviđala imenovanje zamjenika na mjesto suca. Takav propust često je dovodio do toga da neke države tijekom postupka ne bi imale svoje suce predstavnike, bilo da se radi o odsutnosti zbog bolesti, obveza u svojoj državi ili, iako vrlo

¹⁴ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 483.

¹⁵ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 484.

rijetko, odlaska u posjet obitelji. Upravo zbog posljednjeg razloga, na mjesto suca su se odazivali oni koji nisu bili oženjeni ili imali djecu. Svi suci bili su muškarci.¹⁶

Suce su čuvali vojnici, budući da oni sami nisu imali gotovo nikakvog vojnog iskustva. To su bili visoko rangirani suci u svojim državama, ali koji su se bavili većinom građanskim postupcima. Postupak koji su oni prihvatili u Tokiju bio je kompromis između kontinentalnog i anglosaksonskog prava. Sud je, s obzirom na sva proceduralna i preliminarna pitanja funkcionirao kao court en banc, što znači da se postupak vodio pred svim sucima suda, a ne samo jedim ili izabranim vijećem, što je karakteristično za posebno kompleksne i velike slučajeve.¹⁷

3.2. Nadležnost suda i opće odredbe (članak 5. – 8.)

Članak 5. navodi kako je sud nadležan suditi ratnim zločincima Dalekog istoka kao pojedincima i članovima organizacija koji su optuženi za zločine protiv mira. Zločini za kojima im se može suditi na sudu su:

- a. Zločini protiv mira/klasa A: Prvenstveno, planiranje, pripreme i iniciranje agresivnog rata, rata koji krši odredbe međunarodnog prava, ugovora ili sporazuma, kao i sudjelovanje u zajedničkom planu i uroti za postizanje gore navedenog
- b. Konvencionalni ratni zločini/klasa B – kršenje zakona i običaja ratovanja
- c. Zločini protiv čovječnosti/klasa C – ubojstva, porobljavanje, iseljavanje, genocid i ostali nečovječni postupci učinjeni prije ili tijekom rata, proganjanja na političkoj ili rasnoj osnovi samostalno ili u vezi sa nekim navedenim zločinima, neovisno o tome predstavljaju li kršenje prava u državi u kojoj su počinjeni.¹⁸

Dakle, pretpostavka za suđenje pred sudom u Tokiju bilo je počinjenje zločina protiv mira. Uz zločine protiv mira, optuženima se moglo suditi i za zločine klase B i C, ali ukoliko su počinili samo zločine klase B ili C sudilo im se pred nacionalnim sudovima država u kojima su zločini počinjeni.

¹⁶ Von Lingen, Kerstin, *The Tokyo Tribunal: A Transcultural Endeavour*, *The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory*, 2020., str. 66-67.

¹⁷ Walkinshaw, Robert B., *op. cit.* (bilj. 12.), str. 300.

¹⁸ Special proclamation: Establishment of an International military tribunal for the Far East, *Treaties and Other International Acts Series 1589*

Ostatak članka 5 i 6. bavio se odgovornošću optuženih. Vođe, organizacije, poticatelji i suučesnici koji su sudjelovali u planiranju i ostvarenju agresivnog rata bili su odgovorni za sve što su počinile osobe u izvršenju njihovog plana. Niti službeni položaj niti činjenica da je optuženi samo djelovao po zapovijedima vlade ili nadređenog, nije dovoljna da ga liši odgovornosti za zločine za koje je optužen. Navedena činjenica može se uzeti u obzir jedino kod izricanja kazne, kao moguća olakotna okolnost. Članak 7. dao je slobodu djelovanja sudu. Naime, sud je mogao izmijeniti pravila koja se tiču samog vođenja postupka sve dok su u skladu sa općim odredbama Povelje. Članak 8. daje glavnom tužitelju odgovornost istrage i kaznenog gonjenja ratnih zločinaca unutar nadležnosti suda.

3.3 Pravično suđenje (članak 9. – 10.)

Povelja je garantirala pravično suđenje optuženih. Optužnica bi trebala sadržavati jasne i sažete zločine svakog optuženog te mu biti dostavljena, zajedno sa Poveljom, na jeziku koji razumije, u adekvatno vrijeme za pripremu i sastavljanje obrane. Suđenje se vodilo na engleskom i japanskom, a prijevodi dokumenata su bili dostupni kada je to bilo potrebno ili traženo. Tim prevoditelja čitavo je vrijeme bio na raspolaganju sudionicima postupka. Osim prevođenja sa engleskog na japanski i obrnuto, postojali su i prevoditelji kineskog, francuskog, nizozemskog, njemačkog, ruskog i mongolskog, bez kojih komunikacija u sudnici nije bila moguća, kako sa optuženicima i njihovim odvjetnicima, tako ni među samim sucima.¹⁹ Svaki optuženi imao je pravo sam izabrati svog odvjetnika. Sud je također imao pravo imenovati odvjetnika optuženom, ukoliko je on to tražio ili ukoliko sud uvidi da je to nužno za potrebe pravičnog suđenja. Optuženici su imali pravo ispitivati svjedoke, sami ili preko svog odvjetnika, ali ne oboje. Sud je pružao pomoć u pribavljanju dokaza, ukoliko mu optuženi obrati pisanim putem. Suđenje je javno.

3.4. Ovlasti suda i vođenje postupka (članak 11. – 15.)

Zbog opsežnosti i kompleksnosti samog suđenja, bilo je bitno ograničiti saslušanja na samo ona nužna i usko povezana sa optužbama, provesti potrebne mjere kako bi se spriječio svaki postupak koji bi doveo do neopravdanog kašnjenja ili produljenja suđenja. Sud je bio dužan utvrditi mentalno i fizičko zdravlje optuženih, kao i njihovu sposobnost sudjelovanja u suđenju.

¹⁹ Takeda, Kayoto, Trial and Error in the Interpreting System and Procedures of the Tokyo Trial, The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory, 2020., str. 132..

Primit će svaki dokaz za koji smatra da ima neku dokaznu vrijednost, uz pravo saznanja odakle dokaz dolazi. Neće se ispitivati općepoznate činjenice, kao ni službeni dokumenti i izvješća drugih država, kao ni već provedeni postupci, rezultati istraga ili arhivi bilo koje države Ujedinjenih naroda. Članak 14. određuje mjesto suđenja kao Tokio. Članak 15. odredio je redoslijed kojim će samo suđenje teći.

3.5. Presuda i kazne (članak 16. – 17.)

Izreka i razlozi presude bit će objavljeni pred sudom. Sama presuda biti će, odmah po objavi, dostavljena Vrhovnom zapovjedniku koji će provesti kazne, ali i imati mogućnost u bilo kojem trenutku izmijeniti kaznu, osim na štetu samog osuđenika. Sud je mogao izreći smrtnu i bilo koju drugu kaznu koju smatra pravednom.

4. TUŽITELJI

Svaka od 11 članica Komisije imenovala je po jednog tužitelja koji će stajati uz glavnog tužitelja. Svi oni zajedno čine međunarodni tim tužitelja. Glavni tužitelj čitavo je vrijeme naglašavao da, iako krajnja odgovornost leži na njemu, čitav projekt bio je kooperativan i zahtijevao je trud i zalaganje svakog tužitelja. Unatoč tome, kroz čitavo suđenje bila je prisutna prevladavajuća uloga Amerike, koja nije svima dopuštala koliko je sebi. Uz tužitelje, imenovan je i Izvršni odbor, kao posebno tijelo uz tim tužitelja. Odbor se sastojao od svih tužitelja imenovanih iz članica Komisije i nekolicine starijih članova američkog dijela tužiteljstva. Odbor je dobio za zadatak odabrati optuženike, pripremiti optužnicu i formulirati sve odluke koje će tužiteljstvo donijeti tijekom postupka. Budući da je slučaj bio iznimno kompleksan, morao se podijeliti među pojedincima u tužiteljstvu, na način da je svaki bio zadužen za određeni dio optužnice, a zapravo nitko od njih nije bio upoznat sa svime u cjelini. Visoka razina koordinacije i suradnje među tužiteljima bila je nužna kako bi se slučaj na kraju sveobuhvatno iznio. Problem koji se često javljao je bila upravo činjenica da je 11 ljudi različitih nacionalnosti, jezika i ideologija okupljeno na jednom mjestu sa istim zadatkom. Kao i suci, gotovo nitko od njih nije imao iskustva sa međunarodnim pravom, barem ne u praksi, i nitko od njih do suđenja nije bio u Japanu. Različiti pravni sustavi po kojima su do tada djelovali morali su biti stavljeni po strani.²⁰ Za razliku od suđenja u Nurembergu, u tokijskom je procesu sudjelovala nekolicina ženskih odvjetnika i to u timu tužitelja.

²⁰ Von Lingen, Kerstin, *op. cit.* (bilj. 15.), str.62 – 73.

5. OBRANA

Visoka razina koordinacije i suradnje, kakva je bila prisutna u tužiteljstvu, nije se mogla reflektirati na obranu. Sama priroda obrane, u kojoj se interesi jednog optuženog krše sa interesima drugog, često su ostavljali odvjetnike same. Kao što je Povelja propisala, svaki od optuženika mogao je sam odabrati svog odvjetnika, što su svi i učinili, no ostala je mogućnost suda da sam imenuje branitelje ukoliko to smatra potrebnim za pravično suđenje. Nekoliko tjedana nakon početka suđenja, Vrhovni zapovjednik imenovao je tim američkih odvjetnika, od kojih je po jedan bio dodijeljen svakom optuženom, uz njihove izabrane odvjetnike, kao ispomoć u obrani. Japanski su se odvjetnici vrlo brzo adaptirali na situaciju u kojoj su se pronašli, a zanimljivo je naglasiti da je uloga odvjetnika u japanskom pravu mnogo manja od njegovih kolega u kontinentalnom ili anglosaksonskom pravu. Glavni tajnik odlučio je u obranu, po uzoru na tužiteljstvo, unijeti ulogu glavnog branitelja, no njegova ideja nije naišla na odobravanje suda. Na prvom sastanku, sud je odlučio da niti jedan odvjetnik, bilo američki ili japanski, ne može izaći pred njih, osim ako ga nije odabrao sam optuženik. Uloga glavnog branitelja tako nikada nije zaživjela, a stavila je obranu u nepovoljniji položaj od tužiteljstva od samoga početka.²¹

6. SUĐENJE

Istraživačka grupa sa Sveučilišta u Heidelbergu skovala je izraz "transkulturalna pravda" kako bi dočarali izazove s kojima se tokijski proces morao boriti: 1) raznolikost kultura i profesionalnog iskustva; 2) drukčija poimanja pravde i uloge međunarodnog tribunala općenito i 3) ljudski element koji će se, htjeli oni to ili ne, formirati unutar i izvan grupa.²²

Suđenje u Tokiju bilo je koncipirano kao kontradiktorno – odvjetnici predstavljaju svoje stranke pred nepristranim sucem ili grupom ljudi tzv. porotom koji će kroz njihove iskaze pokušati doći do istine, znači da niti sud niti porota nemaju aktivnu ulogu u istraživanju činjenica u postupku. Takav sistem karakterističan je za zemlje sa anglosaksonskim pravnim poretkom, za razliku od kontinentalnog, u kojem se vodi inkvizitorni postupak. Temelj ovog suđenja bila je, kako to sama Povelja propisuje, pravičnost i jednakost među strankama. Presumpcija nevinosti bila je okosnica cijelog postupka. Optuženici su imali jednaka procesna prava kao i tužiteljstvo. Svaki

²¹ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 492.

²² Von Lingen, Kerstin, *op. cit.* (bilj. 15.), str. 63.

se optuženi smatrao nevinim sve dok se ne dokaže suprotno.²³ Tokijski proces još je u mnogočemu parirao klasičnom kaznenom postupku, tako je postojalo pravilo protiv inkriminiranja samog sebe. To je tradicionalno pravilo u anglosaksonskom pravu koje dopušta optuženom da odbije davati bilo kakve iskaze na sudu ukoliko bi oni inkriminirali njega samog. Tako primjerice, optuženi Doihara Kenji čitavo suđenje nije izustio niti jednu riječ osim jedne izjave – "Nisam kriv." Također, optuženi se nije morao niti pojaviti na sudu ukoliko je angažirao odvjetnika, odnosno obranu. To je dopuštalo optuženima da im se ne sudi direktno. Osim obrane, tužiteljstva i sudaca, u suđenju je sudjelovalo i diplomatsko osoblje koje je službeno imalo ulogu promatrača, no zapravo su nadgledali čitavo suđenje. Posebnu ulogu imao je kanadski diplomatski predstavnik E.H. Norman koji je zbog svog vrsnog poznavanja japanskog jezika i politike bio od velike pomoći tužiteljstvu.

6. 1. Uhićenja

Vrlo brzo nakon osnivanja suda, Vrhovni zapovjednik naredio je uhićenje oko 100 pojedinaca, na temelju liste koju je sastavilo američko ministarstvo obrane. Za sve uhićene se sumnjalo da su počinili zločine protiv mira. Jesu li uz to još počinili i ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti, nije zanimalo niti Vrhovnog zapovjednika niti ministarstvo obrane.²⁴ Prilikom uhićenja, Hideki Tojo, dugogodišnji ministar vojske i glavni zapovjednik Kwatung vojske, pokušao je izvršiti samoubojstvo. Američki vojnici pronašli su ga u svojoj kući sa prostrijelnom ranom u prsima, nakon čega su ga odveli u bolnicu i dobrovoljno mu donirali krv kako bi se oporavio i kako bi mu se moglo suditi nakon toga.²⁵ Tim tužitelja, zajedno sa izvršnim odborom, nakon uhićenja prvotne "stotke" odlučio je nastaviti tamo gdje je Vrhovni zapovjednik stao. Provođenjem istrage nad svakim od 100 uhićenih, suzili su popis osumnjičenika na njih 28 koji predstavljaju ključne figure u vladi i vojsci Japana tijekom rata te koji su odigrali bitne uloge u japanskoj programskoj agresiji.²⁶ U njihovom odabiru konačnih osumnjičenika, tužiteljstvo se poslužilo nekolicinom kriterija. Prvo, automatski su eliminirali osobe kojima se ne može suditi za zločine protiv mira. Drugo, birali su visoko rangirane pojedince, koji će predstavljati svaku važnu fazu japanske agresije od 1928. do 1945. godine. Treće, visoko rangirani pojedinci morali

²³ Zhu, Wenqi, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 332.

²⁴ Totani, Yuma, *The Case Against the Accused, Beyond Victor's Justice? The Tokyo War Crimes Revisited*, 2010, str. 149.

²⁵ Zhu, Wenqi, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 328.

²⁶ Totani, Yuma, *op. cit.* (bilj. 23.), str. 150.

su biti oni koji nose primarnu odgovornost na sebi za počinjena djela. Četvrto, niti jedan osumnjičenik nije bio odabran ukoliko već poznati dokazi protiv njega nisu toliko jaki da predviđaju gotovo sigurnu osudu.²⁷ Među osumnjičenima su se tako našli bivši premijeri, ministri vanjskih poslova, ministri obrane, financija, diplomati itd. Zanimljivo je kako je japanski car Hirohito izbjegao svaku osudu, nije bio čak niti uhićen, iako je bio političar najvišeg ranga i vođa vojske tijekom čitave agresije Japana. Hirohito je bio "vrhovni vođa čitavog Japana, koji je u sebi držao pravo suvereniteta".²⁸ Čak ni optuženici u svojim svjedočenjima nikad nisu spominjali cara kao figuru koja je imala bilo kakvog utjecaja na tijek rata ili agresije, a poznato je da je upravo on sve to poticao i podupirao. Zašto je Vrhovni zapovjednik odbio procesuirati cara do danas ostaje nepoznanica. Neki smatraju kako je propust učinjen vrlo promišljeno, kako bi se održala stabilnost japanskog društva za ubuduće. Drugi propust procesuiranja bili su industrijalisti. Postoje brojni dokazi kako je nekolicina industrijalista u svojim postrojenjima držalo ratne zarobljenike, izrabljivalo ih za rad i mučilo, no nikada nisu bilo uhićeni. No, možda najveća kontroverza vezana uz tokijski proces bila je ona vezana uz Jedinicu 731, biološku i eksperimentalnu organizaciju. Osnovana 1932., kao dio japanske vojske, ova se jedinica bavila eksperimentiranjem na ljudima tijekom rata. Gotovo 12 000 ljudi ubijeno je u njihovim eksperimentima koji su bili sve, samo ne humani. Međutim, 1947. vođa ove jedinice sklopio je pakt sa američkim vlastima, kojima je predao sva istraživanja koja su proveli u 15 godina djelovanja, u zamjenu za imunitet njemu i svim njegovim zaposlenicima.²⁹

6.2. Optužnica

Kod sastavljanja optužnice, sudionice su se dogovorile da će svaka država sastaviti dio optužnice, većinom vezane uz zločine koji su počinjeni na njihovom teritoriju i koji su povezani uz određene pojedince. Tzv. nacionalna tužbena faza, trajala je otprilike 6 tjedana i dala je svakoj državi mogućnost da se fokusira na one zločine i one zločince koji su njoj bitni, tako se primjerice Australija najviše fokusirala na postupanje i mučenje njezinih ratnih zarobljenika.

²⁷ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 496.

²⁸ Totani, Yuma, Individual Responsibility in the Tokyo Trial, *The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory*, 2020., str. 160.

²⁹ Donhua, Hu, *op. cit.* (bilj. 3.), str. 71.

Kroz ovu fazu, može se dobiti uvid u to kako svaka država tumači rat na Pacifiku s obzirom na sebe i svoje postupke u njemu.³⁰

Sama optužnica, dokument je od 46 stranica, koji se sastoji od preambule, 55 točaka optužnice protiv 28 optuženih i 5 dodataka. Prvenstveno ju je sastavilo britansko tužiteljstvo. Točke optužnice mogle su se podijeliti u 3 grupe.

Grupa 1, točke 1. – 36., bili su "Zločini protiv mira". Odnosila se na planiranje, pripreme i vođenje agresivnog rata. Točka 1. bavila se kontinuiranom urotom koju ju Japanci provodili od 1928. do 1945. čiji je cilj bio dominacija istočnom Azijom i Pacifikom i u tu svrhu vođenje agresivnog rata sa državama na tom području. Točke 2. do 5. specificirale su napade i započinjanje agresivnog rata sa Kinom. Dok su se točke 6. do 36. bavile sukobima sa ostalih 10 država Komisije.

Grupa 2, točke 37. – 52. bila je naslovljena kao "Ubojstva". Navodi kako su svi optuženi počinili zločine ubojstava ili barem planiranje ubojstava. Navode se pojedini slučajevi masovnih ubojstava u državama Komisije. Osim ubojstava vojnika i ratnih zarobljenika, osuđeni su i za masovna ubojstva civila. Kao dio međunarodnog prava, zanimljivo je da su ubojstva podveli pod zločine protiv mira, iako bi oni prema službenoj podjeli spadali u konvencionalne ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti.³¹ Možda najstrašniji i do danas poznati zločin masovnih ubojstava je onaj u kineskom gradu Nanjingu ili kako ga danas nazivaju "masakr u Nanjingu". Mnogi ga uspoređuju sa nacističkim zločinima u Auschwitzu.³² Japanci su 13. prosinca 1937. godine upali u Nanjing, unatoč otporu stanovnika i barbarski oskvrnuli grad i njegove stanovnike. Svjedoci navode kako su palili i uništavali grad bez ikakve kontrole. Što se tiče stanovnika, prema nekim navodima, oko 12 tisuća civila, uključujući veliki broj žena i djece ubijeno je u tom krvavom pohodu i to unutar prva tri dana. Ubojstvima žena i djece često su prethodila i silovanja koje je bilo praćeno mučenjem, čak 20 tisuća takvih slučajeva. Do danas se još ne zna točan broj ubijenih u Nanjingu.

Grupa 3, točke 53. – 55. bili su konvencionalni ratni zločini i zločini protiv čovječnosti. Za razliku od Grupe 1 i 2, ovaj se dio optužnice nije referirao na konkretne situacije, događaje ili slučajeve, već su prikazali tri načina na koji su optuženi već krivi za takve zločine. Točka 53. navodi kako su optuženi naređivali i dopuštali svojim podređenima da svjesno krše zakone i

³⁰ Von Lingen, Kerstin, *op. cit.* (bilj. 15.), str. 73.

³¹ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 500.

³² Zhu, Wenqi, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 328.

običaje ratovanja protiv tisuće ratnih zarobljenika i civila. Točka 54. detaljnije razrađuje njihovo znanje i namjerno naređivanje kršenja zakona i običaja ratovanja. Točka 55. navodi kako optuženi, vođe Japana, namjerno nisu poduzeli adekvatne mjere i korake kako vi spriječili ili umanjili kršenje zakona i običaja ratovanja.³³

Uz navedene točke, doneseno je 5 dodataka optužnici. Dodatak A sadržavao je kratki sažetak međunarodnih konvencija koje obvezuju Japan i taksativno nabrojanih djela koja su prethodila dijelu optužnice koji se odnosio na zločine protiv mira. Dodaci B i C sadržavali su odredbe sporazuma i jamstva u kojima je Japan bio stranka, a koje je u ovome ratu prekršio. Dodatak D nabrojao je osnovne obveze Japana po zakonima i običajima ratovanja, koje je Japan prekršio. Lista prekršenih obveza sadržavala je odredbe Haške konvencije iz 1907. o zakonima i običajima rata koje se ticale ratnih zarobljenika koji se smatraju zarobljenicima neprijateljske vlade, a ne pojedinaca unutar nje. Slična odredba nalazi se i u Ženevskoj konvenciji o poboljšanju položaja ranjenika i bolesnika oružanih snaga u ratu iz 1929. Dodatak E bio je možda najbitniji od svih, sadržavao je obrazloženje individualne odgovornosti optuženika.³⁴ Ovaj dio pokušavao je optuženima, u njihovim nejednakim ulogama u ratu, približiti širok spektar zločina koji se navode u optužnici. Neki od temeljnih argumenata kojima su se koristili kako bi podveli optužene pod individualnu odgovornost bili su: 1) da su optuženici imali visoki autoritet; 2) da su optuženici koristili moć i prestiž koja proizlazi iz njihovih visoko rangiranih pozicija ili osobnog utjecaja; 3) da nisu učinili ništa kako bi spriječili činjenje zločina iz optužnice. Drugi dio dodatka E bavi se individualnom odgovornošću koja je, pomalo paradoksalno, zapravo utemeljena na kolektivnoj odgovornosti tj. da su optuženici na svojim pozicijama bili odgovorni za sva kaznena djela počinjena u djelokrugu vladinog ili vojnog tijela čiji su bili članovi.

Jedan od razloga tako skraćene i manjkave optužnice bio je manjak dokaza na kojima bi se ona mogla temeljiti. Dok su se pobjedničke snage u Nurembergu mogle poslužiti zaplijenjenim dokumentima nakon kapitulacije, japanska vlada je, nedugo nakon kapitulacije spalila gotovo sve službene dokumente koji su mogli biti korišteni kao dokaz.³⁵ Upravo iz tog razloga, tužiteljstvo je moralo uložiti velike napore u istragu kako bi pronašlo nešto na temelju čega bi

³³ Cribb, Robert, 'Conventional War Crimes': The International Military Tribunal for the Far East and the III – Treatment of Prisoners of War and Civilian Internees, The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory, 2020., str. 182.

³⁴ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 501.

³⁵ Totani, Yuma, *op. cit.* (bilj. 28.), str. 168.

moglo sastaviti optužnicu. Uvelike im je pomoglo što im je, iako ne njihovim zalaganjem, već čistom srećom, Marquis Kido, čuvar državnog pečata, dobrovoljno predao svoj dnevnik koji je pokrивao čitav period japanske agresije i tako poslužio tužiteljstvu kao "sveti gral" daljnjeg tijeka istrage. Daljnji dokazi pronalazili su se prvenstveno ispitivanjem svjedoka, ali i optuženika što je dovelo do toga da su se u postupku često koristili "rekla – kazala" (hearsay) dokazi. Tijekom istrage, grupa istražitelja poslana je u brojna japanska ministarstva kako bi zaplijenili važne dokumente ili bar ono što je od njih ostalo.

6.4. Tijek suđenja

Tokijski proces službeno je započeo 3. svibnja 1946. godine čitanjem optužnice.³⁶ Suđenje se održavalo u staroj zgradi japanskog ministarstva obrane u četvrti Ichigaya u Tokiju.³⁷ Sljedećeg dana svi optuženici osim jednom izjasnili su se da nisu krivi za ono što im se stavlja na teret. 13. svibnja zakazana je prethodna rasprava. Prva točka prethodne rasprave koju su iznijeli svi optuženi dovela je u pitanje zakonitost samoga suda. Nadalje, optuženici su problematizirali sljedeće: je li agresivni rat međunarodni zločin, smatraju li se ubijanja tijekom agresivnog rata ubojstvima u smislu u kojem je to objašnjeno u Grupi 2 optužnice i postoji li stvarno individualna odgovornost za međunarodne zločine. Nekolicina optuženika također je dovela u pitanje nadležnost da im se sudi budući da su se predali i smatraju se ratnim zarobljenicima. Sud je 17. svibnja sve tri točke odbio i zakazao glavnu raspravu 3. lipnja 1946.³⁸ Tijek suđenja bilo je gotovo pa kopija onoga u Nurembergu, no prema riječima predsjednika suda Webba, ono u Tokiju bilo je "najvažnije suđenje stoljeća".³⁹

6.4.1. Iznošenje optužbi

4. lipnja 1946. tužiteljstvo je započelo sa iznošenjem optužbi i pratećih dokaza. Krajnji cilj bio je dokazati sljedeće: između 1928. i 1945., pojedinci, uključujući optuženike, skovali su zajednički urotnički plan kojim će, pod izlikom incidenta, napasti i zauzeti Mandžuriju, koja će

³⁶ Sellars, Kristen, *Imperfect Justice at Nuremberg and Tokyo*, *European Journal of International Law*, vol. 21; 4/2010, str. 1092.

³⁷ Kaufman, Zachary D., *The Nuremberg Tribunal v. Tokyo Tribunal: Designs, Staffs, and Operations*, *John Marshall Law Review*, vol. 43; 3/2010, str. 758.

³⁸ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 503. – 505.

³⁹ Kaufman, D. Kaufman, *Transnational Justice for Tojo's Japan: The United States Role in the Establishment of the International Military Tribunal for the Far East and Other Transnational Justice Mechanisms for the Japan after World War II.*, *Emory International Law Review*, vol. 27; 2/2013, str. 770.

im biti odskočna daska za uspostavljanje dominacije i kontrole nad cijelom istočnom Azijom, Pacifikom i Indijskim oceanom. Karte koje su prikazivale širenje Japana kroz rat bile su jedan od prvih dokaza predstavljenih sudu. Tužiteljstvo je iznosilo svoje optužbe u 15 faza, od kojih se većina fokusirala na zločine protiv mira, točnije pripremanje i vođenje agresivnog rata.

Prva faza nije se bavila dokazima određenih kaznenih djela, već je stvorila kontekst odgovornosti optuženih, kao visoko rangiranih članova japanske vlasti, za sve iduće faze koje dolaze.

Druga faza bavila se uvjetima u kojima se Japan nalazio u periodu na koji se optužnica odnosi, u dva osnovna elementa. Prvi element bio je prikazati kako su optuženici sa predumišljajem stupili na vlast i uspostavili kontrolu japanske vlade. Drugi element odnosio se na iskorištavanje spomenute kontrole u svrhu pripreme i vođenja agresivnog rata. Tužiteljstvo je podnijelo veliki dokument sa detaljnom razradom japanske vlade, pozivajući se na već podnesene službene dokumente ili one koji će se tek podnijeti u sljedećim fazama. Zanimljivo je kako se sastav japanske vlade u periodu između 1928. i 1945. izmijenio čak 17 puta i kako nisu mogli točno odrediti koja je odluka poticala od koga.⁴⁰

Treća faza bavila se japanskom agresijom nad Mandžurijom. Četvrta faza bavila se daljnjom agresijom koja se odvijala u Kini. Japanska vojska Kwantung namjerno je izazvala incident u Mukdenu u Mandžuriji. Pod izlikom rješavanja incidenta, Mandžurija je osvojena i odvojena od Kine, a na novu vlast postavljene su japanske "marionete". Daljnja invazija na Kinu potkrijepljena je svjedočenjem japanskog generala koji je objasnio kako se planiranje odvijalo. Cilj je bio odvojiti unutarnju Mongoliju od Kine. Za daljnje dokaze najveći doprinos imao je dnevnik Marquisa Kida. Odvajanje ove dvije faze bilo je namjerno jer tužiteljstvo i dalje nije imalo dokaze koji su mogli povezati te dvije invazije.

Peta faza odnosila se na zloupotrebu droga u izvršenju svog agresivnog plana. Naime, Japan je, iako članica tadašnje Međunarodne konvencije o drogama, poticala proizvodnju i korištenje droga. Tako je Manchukuo u to doba postao svjetski centar trgovine drogom, a u Kini je prodaja i zloupotreba droga postala mračna svakodnevnica.

Šesta faza bavila se ekonomskom dominacijom i iskorištavanjem kineskih resursa. Japanski službenici bili su postavljeni na sve ključne pozicije u kineskoj ekonomiji, a nacionalne tvrtke

⁴⁰ Ediger, Mikaela, Prosecuting the Crime of Aggression at the International Criminal Court: Lessons from the Tokyo Tribunal, New York University Journal of International Law and Politics, vol. 51; 1/2018, str. 201.

radile su pod strogim nadzorom Japana. Bankarske privilegije bile su dostupne samo Japancima. Oduzimali su zemlju kineskim stanovnicima i dodjeljivali je Japancima.

Sedma i osma faza prezentirale su pripremanje Japana za vođenje agresivnog rata. Glavni dokaz bio je prikaz potpune mobilizacije japanske ekonomije za potrebe rata i znatno povećanje oružanih snaga. Takvo povećanje oružanih snaga nikako se nije moglo pripisati regularnim naoružavanjima za nacionalne svrhe, već samo planiranjem velikih vojnih operacija.

Daljnje faze bavile su se agresijama nad Francuskom, Nizozemskom, Commonwealthom i Sjedinjenim Američkim Državama.⁴¹

Tek posljednje tri faze bavile su se ratnim zločinima, koje je iznosio Alan Mansfeld. Ponovno je naglasio ono što je već spomenuto u optužnici, da je Japan bio vezan Ženevskom konvencijom iz 1929., pogotovo jer je japanski ministar vanjskih poslova, Shigenori Togo opetovano uvjeravao da će se Japan navedene konvencije *mutatis mutandis* pridržavati, u što je posebno uvjeravao američke, engleske i australske ratne zatvorenike⁴² Potom je odlučio iznijeti dokaze japanskih strahota nad ratnim zarobljenicima i civilima u okupiranim teritorijima. Ranije tijekom suđenja, Mansfeld je dobio odobrenje od suda da se, u svrhe dokazivanja već navedenih zločina, može služiti ne samo pisanim iskazima, već i izdvojenim dijelovima tih iskaza – iskazima bez konteksta. Obrana se tome žestoko protivila. Smatrali su kako se time krši pravo obje strane da ispituje svjedoke, čiji su iskazi u većini slučajeva sadržavali činjenice koje su išle u korist obje strane. Sud je njihove prigovore odbacio i nastavio dalje sa postupkom, pozivajući se na članak 13. Povelje po kojem sud može uzeti u obzir svaki dokaz za koji smatra da će pridonijeti suđenju, bez obzira na njegov oblik. Mansfeld je, nadalje, iznio strategiju tužiteljstva koja nije išla za time da poveže svaki zločin direktno sa optuženicima već da dokaže kako su postupanja i zločini u okupiranim zemljama bili toliko slični i da kao takvi nisu mogli biti rezultat individualnih odluka nižih časnika ili zapovjednika, već su morali biti dio osmišljene sustavne politike japanske vlade i njezinih čelnika. Kako bi poduprli svoje iskaze, Mansfeld je, zajedno sa kolegama iz Kanade, Nizozemske, Francuske i Sjedinjenih Američkih Država osmislio strategiju kojom će preplaviti sud velikom količinom dokaza koji će se dijeliti u 4 kategorije.⁴³

⁴¹ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 506. – 517.

⁴² Mingone, A. Frederick, *After Nuremberg*, Tokyo, Texas Law Review, vol. 25; 5/1947, str. 484.

⁴³ Cribb, Robert, *op. cit.* (bilj. 32.), str. 189.

Prva kategorija bili su dodatni svjedoci, koji će u svojim iskazima pružiti slikovite prikaze njihovog iskustva i doživljaja u Javi, Sumatri, Borneu, Tajlandu, Burmi, Hong Kongu itd. Svjedoci su u svojim iskazima rijetko identificirali pojedine počinitelje, već su pokušali prikazati širu sliku raširenih okrutnosti i zanemarivanja zatvorenika.

Druga kategorija dokaza bile su stotine pisanih iskaza i izvješća sakupljenih od strane nacionalnih timova istražitelja za suđenja koja su se provodila kod njih. Ova skupina dokaza varirala je od detaljnih, dugačkih iskaza sa visokom vjerojatnošću istine, do onih koji su bili kratki, nejasni i vrlo vjerojatno preuveličani ili čak lažni. Kao ni prijašnji dokazi, ni ovi nisu pružali konkretnog krivca, niti su upirali prstom u pojedine optuženike.

Treća kategorija dokaza sastojala se od prijevoda zaplijenjenih japanskih dokumenata vezanih uz postupanja sa zatvorenima i administracijom. Samo postojanje ovih dokumenata ukazalo je na to da nisu svi dokumenti uništeni, kako se prvotno mislilo. Cilj tužiteljstva, podnošenjem ovih dokaza, bio je dokazati visoku razinu upletenosti japanskih vođa u postupanja sa ratnim zarobljenicima, kako bi se naposljetku mogli smatrati odgovornima za sve učinjeno.

Četvrta i zadnja kategorija dokaza bila je ispitivanje samih optuženika u sudnici. U svom iskazu, Hideki Tojo gotovo odmah je prihvatio odgovornost za postupanja sa ratnim zarobljenicima. Učinio je to, dakako, sa zadržkom, navodeći kako nikada u svojoj cijeloj karijeri nije razmišljao o počinjenju kaznenog djela i kako su njegove naredbe uvijek glasile da se sa zarobljenicima postupa humano. Pokušao je opravdati rad ratnih zarobljenika na željezničkoj pruzi Tajland Burma, kroz suženu interpretaciju članak 31. Ženevske konvencije prema kojoj se brani rad ratnih zarobljenika na vojnim projektima. Navodio je kako je izgradnja te željeznice bila nužna zbog pljački japanskih brodova koji su opskrbljivali i zatvorenike i vojnike te da se morao stvoriti kopneni put. Kimura, koji je bio zamjenik ministra obrane, bio je odgovoran za donošenje zakona koji je nalagao ubijanje svakog zarobljenika kojeg se uhvati u bijegu. Također je nalagao ubijanje svih pilota savezničkih snaga koji bi se našli na japanskom teritoriju, pod izlikom da su bombardirali civile. Provodio je politiku javnog ponižavanja zarobljenika i tjeranja na rad na vojnim projektima koji će naposljetku biti upereni protiv njihovih domovina. Muto i Sato, vodili su Ured za vojne poslove koji je također imao ključnu ulogu u donošenju odluka vezanih za postupanje sa zarobljenicima. Bivše ministre Togo i Shigemitsu smatralo se odgovornim za ignoriranje savezničkog protestnog dopisa o postupanju sa njihovim zarobljenicima, koje im je dostavila švicarska vlast. Takav dopis bio je upućen i ministrima ratne mornarice – Oka, Shimada i Nagano, no ni oni nisu reagirali. Odgovornima za postupanje sa zarobljenicima i neke ratne zločine smatrali su se i Umezu, koji je bio zapovjednik

Kwantung vojske, stacionirane u Mandžuriji i Itagaki koji je bio vojni zapovjednik u Singapuru. Suzuki je bio spomenut kao član kabineta Hideki Tojoa, gdje je kao takav bio svjestan protestnih dopisa savezničkih snaga, a odbio je djelovati.

Britanski tužitelj, Arthur Comyns Carr, 30. siječnja 1947. završio je sa sažetkom slučaja protiv okrivljenih. Spomenuo je zločine protiv mira i ratne zločine. Za ostatak se oslonio na samu optužnicu i obrazloženja koja je iznio Mansfeld – da se Japan obvezao postupati sa svojim zarobljenicima humano, ali je namjerno i sistematski propustio to učiniti.

Za tužitelje je ovo bila jedinstvena prilika utvrđivanja kaznene odgovornosti, ne samo za agresivan rat već i za ratne zločine koji su i u prošlosti često pratili japansku vojsku. No, Joseph Keenan, glavni tužitelj, najmanje je pažnje pridao upravo tim zločinima, što je i vidljivo iz toga što su samo tri faze iznošenja optužbi sadržavale ratne zločine. Keenan je djelovao po uputama Vrhovnog zapovjednika, kojem osuda za ratne zločine nije bila u glavnom fokusu. Štoviše, smatrao je kako bi iznošenje tog dijela uvelike usporilo suđenje, bez velikog doprinosa. Kako je tužiteljstvo privodilo kraju iznošenje optužbi za zločine protiv mira, Keenan je predložio maksimalno skraćivanje optužbi za ratne zločine, čak i njihovo izbacivanje, kako bi se uštedilo vrijeme. Takav prijedlog naišao je na žestoko protivljenje Mansfelda i Lopeza, čiji je zadatak upravo bio priprema i iznošenje istih. U protivljenju su im se pridružile i ostale države, zbog čega je Keenan na kraju odustao od svog prijedloga u potpunosti. Ovaj sukob bio je prekretnica za Tokijski proces, budući da su dokazi koji su izneseni za ratne zločine, iako ih je bilo nedvojbeno manje od onih za zločine protiv mira, bili ključni za daljnji tijek suđenja i samu krajnju odluku.⁴⁴ Tužitelji su završili sa iznošenjem svojih optužbi 24. siječnja 1947. godine. Odmah nakon toga, svi optuženi podnijeli su zahtjev za odbacivanjem slučaja jer su smatrali da tužiteljstvo nije uspjelo potvrditi niti jednu točku optužnice. Sud je 3. veljače iste godine odbacio sve zahtjeve i ostavio obrani još dodatna tri tjedna za pripremu.

6.4.2. *Odgovor obrane*

Kako bi izbjegli ponavljanje dokaza za svakog optuženog, obrana je donijela zajednički plan po kojem će se prvo iznijeti oni dokazi koji se odnose na sve ili većinu optuženih. Nakon iznošenja takvih dokaza, na red dolazi svaki optuženi, za kojeg se potom iznose dokazi koji se odnose samo na njega. Obrana je započela sa iznošenjem svojih argumenata 24. veljače 1947.⁴⁵

⁴⁴ Totani, Yuma, *op. cit.* (bilj. 23.), str. 154.

⁴⁵ Totani, Yuma, *op. cit.* (bilj. 28.), str. 164..

Okosnica čitave obrane bila je dokazati kako su čini agresije za koje optuženike tereti zapravo bili akti samoobrane na provokacije nacija koje su prijetile i uplitala se u japanska priznata i legitimna prava u Aziji. Sukladno tome, okosnicu je pratilo i negiranje svake vrste urote i planiranja agresivnog rata. Obrana se, po uzoru na tužiteljstvo također podijelila na faze, njih 5.

Prva faza obrane bavila se općenitim navodima. Započeli su sa prikazom japanske vlade i pozadinskih događanja. U ovome dijelu, obrana se nespretno borila sa zaključcima koje je tužiteljstvo donijelo te su se na kraju složili sa njihovim navodima o organizaciji japanske vlade u to doba, naravno uz oštro negiranje planiranja agresivnog rata, no uz manjak dokaza. Nastavno, pokušali su prikazati trenutno stanje međunarodnog prava kroz poteze drugih država. Naime, tvrdili su kako su između 1928. i 1945. i druge države, među kojima i neke od tužiteljica, činile djela slična onima za koje se sada tereti Japan, pokušavajući dokazati kako agresivni rat nije zločin međunarodnog prava. Sud je sve podnesene dokaze odbacio. Treći dio ove faze bavio se dokazivanjem nepostojanja zajedničkog urotničkog plana za vođenje agresivnog rata. Pozivali su se na dokaze podnesene od tužitelja, koji po njima nisu predstavljali dovoljan kontinuitet između tijela u kojima su se optuženici nalazili, da bi se ikakav plan uopće mogao stvoriti. Također, razina neslaganja između optuženika oko političkih pitanja nije pružala dovoljno uporište za stvaranje zajedničkog plana. Obrana završava prvu fazu sa objašnjenjem mobilizacije japanske ekonomije u to doba, koja nije imala za cilj pripremu agresivnog rata već su to bile mjere nužne za očuvanje domaće ekonomije od zapadnih sila.

Druga faza obrane bavila se navodnom agresijom u Mandžuriji. Obrana navodi kako su uvjeti života za Japance u Mandžuriji prije 1931. bili izrazito nepovoljni, čak i opasni po život. Tvrde je kako je incident u Mukdenu bio isprovociran od strane Kine i kako su u pokušaju smirivanja tenzija bili napadnuti, na što su, naravno, odgovorili samoobranom. Što se tiče proširene uporabe droga u okupiranim područjima, pogotovo Mandžuriji i Kini, obrana tvrdi kako je donošenjem Zakona o opijumima bitno smanjena uporaba droga u tim područjima, a broj aktivnih ovisnika smanjio se sa milijun na 220 tisuća do 1944.

Treća faza bavila se agresijom u Kini. Pokušali su dokazati 6 osnovnih tvrdnji: 1) Japan je u sukobima u sjevernoj Kini djelovao jedino u samoobrani; 2) sukobi su bili rezultat urotničkog plana kineskih komunista, koji su htjeli uvesti Japan u rat; 3) sukobi u centralnoj Kini bili su u potpunosti nepovezani sa sukobima u sjevernoj Kini, no i ovdje je Japan djelovao samo u samoobrani; 4) dokazi tužiteljstva o strahotama u Kini bili su pogrešni ili preuveličani, a i oni

zločini koji su se dogodili, bili su kažnjeni puno prije ovog suđenja; 5) Japan nije kontrolirao kinesku ekonomiju i 6) postavljena vlada u Kini bila je potpuno neovisna od Japana.

Četvrta faza odnosila se na sukobe sa Sovjetskim Savezom. Tvrde kako je Antikomiternski pakt iz 1936. između Japana i Njemačke bio samo plan prevencije širenja komunizma, a ne združeni plan izvršenja agresije nad komunističkim zemljama. Sukobi na jezerima Khassan i Nomonhan nisu bili akti agresivnog rata već mali pogranični sukobi. Optuženici tvrde kako nikada nisu planirali agresivni rat protiv Sovjetskog Saveza, štoviše, čitavo vrijeme su zadržavali neutralnost prema Sovjetskom Savezu.⁴⁶

Posljednja faza obrane odnosila se na ostale sukobe sa zemljama zapada. Na samom početku ove faze oštro su negirali svaku političku povezanost sa Njemačkom ili Italijom, štoviše, dokazi navode kako je Japan raskinuo pregovore sa Njemačkom vezane za vojni savez. Nadalje, napad na Pearl Harbour karakteriziraju kao nešto na što je Japan bio "prisiljen", zbog sustavnog nametanja brojnih ekonomskih i vojnih pritiska od zapadnih sila. U tu svrhu, izneseni su i dokazi u korist odgovornih za napad. Obrana negira i svaki agresivni napad i sukob sa francuskom Indokinom. Postavljanje svojih snaga na njihovo područje, po japanskom shvaćanju, bilo je nužno kako bi se sukobi u Kini što prije zaustavili, sve uz pristanak i suradnju francuske vlade.⁴⁷

Što se tiče optužbi za postupanje sa ratnim zarobljenicima, obrana se nije trudila pobiti dokaze koje je tužiteljstvo podnijelo. Umjesto toga, njihova strategija bila je izvući iz konteksta patnje zatvorenika i prikazati to kao ružnu, ali neizbježnu posljedicu rata. Predsjednik suda Webb, 3. je rujna 1947. blokirao obranu u iznošenju primjera dobrih uvjeta i postupanja sa zatvorenicima u kampovima, čime se htjeli pobiti argument tužiteljstva da se u svim okupiranim područjima sa zatvorenicima postupalo jednako.

Posljednji iskaz obrane imao je na Kenzu Takayanagiju, japanski konzervativni odvjetnik, koji je kasnije sudjelovao u komisiji za sastavljanje post – ratnog japanskog ustava. Započeo je svoj iskaz sa rečenicom "Rat je brutalan". Pažljivo je nastavio iznositi argumente protiv individualne odgovornosti za djela koja se mogu pripisati državi. Kako tvrdi, nije postojao međunarodni zakon koji bi propisivao kaznenu odgovornost za djela počinjenja pod okriljem vlasti čiji su optuženici dio. Optužnica je *ex post facto* primjenjivala zakon koji u doba počinjenja djela nije

⁴⁶ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 525. – 529.

⁴⁷ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 530 – 533.

bio na snazi. Nadalje, Takayanagi je podsjetio sud kako Japan nikada nije ratificirao Ženevsku konvenciju iz 1929. i da je japanska proklamacija *mutatis mutandis* primjene iste u potpunosti bez značenja. Nastavno, Takayanagi se ponovno dotaknuo optužbi o sustavnom planiranju brutalnog postupanja sa zatvorenicima ukazujući na dokaze tužiteljstva koji prikazuju velika odstupanja od države do države i od zapovjednika do zapovjednika.⁴⁸ Tvrdi da, ukoliko su se i dogodila određena loša postupanja sa zatvorenicima, to su bili ništa više no sporadični akti lokalnih zapovjednika nižeg ranga. Nastavio je kritizirati tužiteljstvo u njihovom prikazu počinjenih masakara i ubijanja zatvorenika, koje su spretno izvukli iz konteksta pobune i ustanka u okupiranim dijelovima. Ponovno se dotaknuo odluke predsjednika Webba o nedopuštanju iznošenja dokaza o dobrim uvjetima i postupanjima sa zatvorenicima, što je omogućilo tužiteljstvu da doista ostvari prikaz kontinuiranog zlostavljanja.⁴⁹

Obrana je završila sa svojim iskazom 12. siječnja 1948. godine.

6.4.3. Završne riječi

Sud je odlučio da će završnu riječ prvo držati tužiteljstvo, a potom obrana imati mogućnost odgovoriti. Nije postavio vremenska ograničenja za završne riječi. Iznošenje završnih riječi trajalo je punih 47 dana, gdje je tužiteljstvo započelo, a obrana odgovarala. Jedini novi element spomenut u tim završnim riječima bio je napad tužiteljstva na navode obrane o samoobrani. Tvrdi kako obrana niti jednim dokazom nije uspjela dokazati da je ijedan čin bio rezultat samoobrane niti da su optuženici određena postupanja smatrali nužnima. Tužiteljstvo nadalje iznosi kako Japan i njegova opstojnost u niti jednom trenutku nije bila ugrožena, da bi uopće zahtijevala samoobranu. Optuženici su bili na tako visokim pozicijama, da nisu mogli biti čak niti dovedeni u zabludu oko potrebe samoobrane, budući da su upravo ono bili prvi do kojih su pristizale informacije. Njihova politika širenja Azijom i Pacifikom mogla je biti postignuta samo i jedino agresivnim napadima.⁵⁰

⁴⁸ Totani, Yuma, *op. cit.* (bilj. 28.), str. 169.

⁴⁹ Cribb, Robert, *op. cit.* (bilj. 32.), str. 194. – 196.

⁵⁰ Carb, A. S. Comyns, Judgement of the International Military Tribunal for the Far East, Transactions for the Year, vol. 32; 1948, str. 144.

6.5. Presuda

6.5.1. Pravila dokazivanja

Tužitelji su u Tokijskome procesu imali težak zadatak. Zbog pretpostavke nevinosti, tužiteljstvo je moralo dokazati da su optuženici krivi, dok obrana nije morala iznositi nikakve protudokaze. U ovakvoj vrsti suđenja, gdje se iznosi na stotine dokaza, nevjerovatno bi bilo da je obrana samo sjedila i slušala što tužiteljstvo iznosi – no mogli su. Od tužiteljstva se zahtijevalo da predstavi tvrdnje koje će podupirati optužbe, da iste te tvrdnje potkrijepi dokazima i da naposljetku prikaže kako su ti dokazi valjani i zakoniti. Standard koji se zahtijevao od tužitelja, da bi se određena tvrdnja smatrala činjenicom i naposljetku dovela do osude, bio je puno viši od onog koji se zahtijevao obrane.

Što se tiče pojedinih dokaza, oni su se mogli iznositi samo onda kada je bilo vrijeme za iskaz pojedine strane. Sam sud nikada nije samoinicijativno tražio i izvodio dokaze. Sve je bilo u rukama stranaka.

Prema članku 13. Povelje, za sud i dokaze su vrijedila sljedeća pravila. Sudu se može podnijeti svaki dokaz za koji stranke smatraju da ima neku vrijednost. Sud može, radi procijene važnosti dokaza, tražiti informaciju o prirodi dokaza i o tome kako se do njega došlo. Sljedeći dokazi mogu biti podneseni:

1. Dokumenti, bez obzira na njihovu klasifikaciju, čak i ukoliko nema dokaza da je potpis na njima potpis službene osobe.
2. Izvješće koje je izdalo ili potpisao Crveni križ ili njihov pripadnik, doktor medicine ili član medicinskog osoblja, istražitelj ili bilo koja druga osoba za koju sud smatra da ima osobna saznanja o problematici iznesenoj u izvješću.
3. Pisani iskazi ili svjedočanstva.
4. Dnevnik, pismo ili drugi dokumenti, uključujući izjave pod zakletvom ili bez nje.
5. Kopija dokumenata, ukoliko originali nisu dostupni.⁵¹

⁵¹ Povelja Međunarodnog vojnog tribunala za Daleki istok,
<https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-06/military-tribunal-far-east.xml>

Svjedoke je, prema Povelji mogao ispitivati sam optuženik ili njegov odvjetnik. Međutim, ukoliko suprotna strana želi postaviti neka pitanja (tzv. *cross – examination*) pozvanom svjedoku, ona trebaju biti ograničena na temu koju je započela strana koja ga je pozvala. Dakle, ukoliko mu suprotna strana želi postaviti neka pitanja nevezana uz ono zbog čega je svjedok pozvan, jedina opcija koja mu preostaje je pozvati ga kao svog svjedoka, naravno samo kada bude red na njega.⁵²

Temeljni zahtjevi osude u Tokiju bili su sljedeći:

1. Dokazi podneseni u korist osude trebaju biti relevantni, što znači da moraju dokazivati činjenice slučaja. Svi oni dokazi koji to nisu, neće se uzimati u obzir.
2. Odlučujući dokazi moraju biti podneseni sudu ili od strane tužiteljstva ili od strane obrane.
3. Za dokaze koji su sporni, strana koja ih je podnijela morala je podnijeti dodatan dokaz kojim će dokazati ovaj sporni. Ukoliko to nije uspjela, niti jedan niti drugi se neće uzeti u obzir.
4. Odlučujući dokazi moraju biti pribavljeni zakonito.
5. Na temelju dokaza koje se podnijele obje strane, uvjerenost suda o počinjenju zločina mora biti izvan svake sumnje.
6. Ukoliko niti jedna strana ne uspije pružiti dokaze potrebne da se stvori uvjerenost suda o počinjenju zločina odnosno nevinosti izvan svake sumnje, sud će donijeti oslobađajuću presudu.

"Izvan svake sumnje" prvotno je bio standard kriminalne odgovornosti korišten u zemljama anglosaksonskog pravnog poretka. Međunarodni tribunal u Tokiju ga je odlučio implementirati u svoje suđenje. Takav standard značio je da bi sud mogao donijeti osuđujuću presudu samo i jedino onda kada bi, u slučaju da joj se prezentiraju dokazi sa suđenja, osoba koja je pravni laik bez ikakve sumnje zaključila da su optuženi stvarno krivi.⁵³

6.5.2. *Sadržaj presude*

Sudu je trebalo gotovo 7 mjeseci da donese svoju odluku. Tijekom svojeg zasjedanja osobno su saslušali 419 svjedoka, za njih 779 su predani pisani iskazi. Još 4336 dokaza je podneseno.

⁵² May, Richard; Wierda, Marieke, Trends in International Criminal Evidence: Nuremberg, Tokyo, Hague and Arusha, Columbia Journal of Transnational Law, vol. 37; 3/1999, str. 740.

⁵³ Zhu, Wenqi, *op. cit.* (bilj. 1.), 338.

Zapisnici sa svake sjednice zajedno imaju oko 48 tisuća stranica. Sama presuda imala je 1200 stranica i još 300 stranica dodataka. Od 11 sudaca 8 ih se u potpunosti slagalo sa presudom. Najoštrije kritike presudi uputio je indijski sudac Pal, čije je izdvojeno mišljenje bilo dugačko gotovo kao i presuda.⁵⁴

Sud je počeo sa objavom svoje presude 5. prosinca 1948. godine. Od 55 točaka optužnice, njih gotovo 45 su odbacili u svojoj presudi, među njima čitavu Grupu 2 koja se ticala ubojstava i većinski su se koncentrirali na zločine protiv mira. Kroz presudu je vidljivo da je sud prihvatio gotovo sve teorije i dokaza tužiteljstva, dok je veliku većinu dokaza koje je obrana podnijela odbacio. Sud je zaključio da je tužiteljstvo u potpunosti uspjelo dokazati pripremanje i planiranje agresivnog rata sa ciljem dominacije istočnom Azijom, Pacifikom i nekolicinom otoka. Također priznaje započinjanje i vođenje agresivnog rata protiv Kine, Commonwealtha, Francuske, Nizozemske, Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Američkih Država. U potpunosti je odbacio tvrdnje obrane da su se navedeni ratovi vodili u samoobrani.

Sud se, referirajući se na ratne zločine i postupanja sa zatvorenicima, ponovno složio sa tužiteljstvom. Količina dokaza koja je podnesena sudu dovela ih je do zaključka da je Japan od samih početaka, odnosno napada na Kinu, do kapitulacije 1945. slobodno i sustavno nehumano postupao sa zarobljenicima. Tužiteljstvo je, samo za neke optuženike, uspjelo dokazati kako su naredbe i poticanje takvog ponašanja prema zatvorenicima potekle direktno od njih, kao i to da nisu poduzeli adekvatne mjere kako bi spriječili kršenje zakona i običaja ratovanja. Sudac Pal se nije slagao niti sa jednom od ovih odluka koje je donio sud. Smatrao je kako nikakva urota i planiranje agresivnog rata nije dokazana. Za razliku od svih drugih sudaca, on je pridavao važnost svjedocima koje je pozivala obrana. Dovodio je u pitanje svjedoke tužiteljstva, kao i gotove sve njihove podnesene dokumente.

Na temelju svega navedenog, sud je donio osudu. Od prvotnih 28 optuženih, njih 25 je dočekalo presudu. Dvojica su preminula tijekom postupka i jedan je proglašen nesposobnim za suđenje. Čak njih 24 proglašeno je krivim po točki optužnice koja se odnosila na planiranje agresivnog rata., 22 za vođenje agresivnog rata protiv Kine. Njih 18 krivo je za agresivni rat protiv Commonwealtha, Sjedinjenih Američkih Država i Nizozemske. Samo dvojica proglašena su krivima za rat protiv Francuske, kao i za rat protiv Sovjetskog Saveza. 5 optuženih krivo je za

⁵⁴ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 542.

naređivanje i odobravanje kršenja zakona i običaja ratovanja, dok ih je 7 krivo po točkama propusta poduzimanja adekvatnih mjera za sprječavanje kršenja zakona i običaja ratovanja.⁵⁵

Krajnje kazne bile su sljedeće: 7 optuženih osuđeno je na smrt vješanjem, 16 ih je dobilo doživotne kazne zatvora, a samo dvojica su dobila kraće od toga, jedan 7, a drugi 20 godina zatvora.

Odmah nakon objave presude, optuženima je ostavljeno 10 dana za žalbu. Zanimljivo je kako se žalba podnosila Vrhovnom zapovjedniku, a ne višem sudbenom tijelu. 24. studenog 1948., nakon isteka roka za žalbu i konzultacija sa diplomatskim predstavnicima svake države tužiteljice u Japanu, Vrhovni zapovjednik potvrdio je presudu i naredio izvršenje kazni. Izvršenje smrtnih kazni bilo je dodijeljeno Vrhovnom sudu Sjedinjenih Američkih Država, koje su i izvršene nekoliko dana nakon potvrde presude.

6.5.3. Kazne

Od 16 optuženika koji su dobili doživotne kazne zatvora, trojica su umrla u zatvoru dok su svi ostali pomilovani i pušteni na slobodu između 1954. i 1956.

Zanimljivo je da je presuda Tokijskog procesa javno objavljena tek 1977., gotovo 30 godina nakon završetka suđenja.⁵⁶

7. ZAKLJUČAK

Od samih početaka, Tokijski proces naišao je na mnoštvo kritika. Mnogi su ga zanemarili, sami proces i ono što je ostavio za sobom.⁵⁷ Možda zato što su ga gledali kao lošiju kopiju nuremberškog procesa, možda zato što mu presuda dugi niz godina nije bila javno objavljena ili jednostavno zato što su ga smatrali suštinski nepravednim. Zbog političkog konteksta suđenja, koje je Amerika spretno stvorila, novih nesuglasica koje su se stvarale i hladnog rata koji se "osjetio u zraku" mnogi su smatrali kako su optuženi zapravo od početka osuđeni na propast. Isticalo se kako suci država tužiteljica nisu bili nepristrani, a s obzirom na to, takav nije mogao biti ni sud. Odredbe Povelje koje su se bavile podnošenjem dokaza odavale su dojam kao da, barem što se tužiteljstva tiče, sve prolazi – pogotovo ono što će dovesti do osude

⁵⁵ Horwitz, Sollis, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 568. – 572.

⁵⁶ Donhua, Hu, *op. cit.* (bilj. 3.), str. 83.

⁵⁷ Mao, Xiao, Substantive or Jurisdictional: The Tokyo Charter and The Legality Challenge at the International Military Tribunal for the Far East, *Journal of East Asia and International Law*, vol. 11; 2/2018, str. 436.

optuženika. Neki su sud smatrali samo igrom moći saveznica, uz malo ili gotovo nikakvo pravo suditi japanskim zločincima. Nije postojalo međunarodno pravo koje bi pružilo osnovu za individualnu kaznenu odgovornost za one akte koji se mogu pripisati državi, odnosno njezinim organima, pogotovo ne za pokretanje agresivnog rata. Također, suce se smatralo manje iskusnima od onih u Nurembergu, čemu samo pridonosi činjenica da gotovo niti jedan sudac tamo nije bio prvi izbor.

No, kako svaka medalja ima dvije strane, tako ni Tokijski proces nije nailazio samo na kritike. Upravo je Tokijski proces, uz onaj u Nurembergu, uveliko doprinio modernizaciji ratnog prava, najviše u aspektu očuvanja mira i ljudskog dostojanstva. Započeo je svojevrsnu revoluciju u međunarodnom pravu, kroz tri aspekta. Prvi je bila zasnivanje individualne kriminalne odgovornosti i privođenje takvih osoba pred *ad hoc* osnovani međunarodni sud. Drugo, lista zločina za koje im se sudilo proširena je sa ratnih zločina na zločine protiv mira i zločine protiv čovječnosti, što je ukazalo na potrebu jačanja zaštite ljudskih prava unutar ratnog prava. Treće, Povelja suda, kao i samo njegovo osnivanje pomoglo je razvitku međunarodnog prava. Odredbe nurembergške Povelje, čija je inačica i tokijska, unesene su u Ženevske i Haške konvencije. Najvažnije od svega, ovaj je sud, uz onaj u Nurembergu, poslužio kao "kamen temeljac" kasnije osnovanim međunarodnim tribunalima za bivšu Jugoslaviju i Rwandu, kao i Međunarodnom kaznenom sudu.

Ovo je suđenje svojim transkulturalnim karakterom stvorilo nevjerojatnu dinamiku između Europe, Azije i Amerike. Jaki osjećaj dužnosti proteže se kroz čitavo suđenje. Iako je kod nekih ta dužnost bila iskazana kroz neslaganje sa ostatkom sudaca i to pokazuje visoku razinu kritičkog razmišljanja i uključenosti u tu čitavu priču. Takva uključenost kasnije je omogućila akterima ovog suđenja da se uključe u druga međunarodna tijela, ponajviše Ujedinjene Narode. Tokijski proces omogućio im je da steknu znanja i vještine koje ne bi mogli steći na svojim nacionalnim sudovima.

LITERATURA:

Knjige i članci:

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., Međunarodno pravo 1, Zagreb, 2010.
2. Carb, A. S. Comyns, Judgement of the International Military Tribunal for the Far East, Transactions for the Year, vol. 32; 1948, str. 141. – 152.
3. Cribb, Robert, 'Conventional War Crimes': The International Military Tribunal for the Far East and the Ill – Treatment of Prisoners of War and Civilian Internees, The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory, 2020., str. 177. – 198.
4. Čujić, Miodrag, Komandna odgovornost u slučaju Ivane Matsui, Crimen, vol. 8; 1/2017, str. 72. – 82.
5. Degan, Vladimir – Đuro, Pavišić, Berislav, Međunarodno kazneno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2005., str. 384. – 385.
6. Donhua, Hu, The Tokyo Trials and Japanese Revisionism: Political Maneuver or Criminal Justice, vol. 3; 1/2015, str. 71. – 93.
7. Ediger, Mikaela, Prosecuting the Crime of Aggression at the International Criminal Court: Lessons from the Tokyo Tribunal, New York University Journal of International Law and Politics, vol. 51; 1/2018, str. 179. – 210.
8. Horwitz, Sollis, The Tokyo Trial, International Conciliation, vol. 28.; 1950, str. 475. – 588.
9. Kaufman, Zachary D., The Nuremberg Tribunal v. Tokyo Tribunal: Designs, Staffs, and Operations, John Marshall Law Review, vol. 43; 3/2010, str. 753. – 768.
10. Kaufman, D. Kaufman, Transnational Justice for Tojo's Japan: The United States Role in the Establishment of the International Military Tribunal for the Far East and Other Transnational Justice Mechanisms for the Japan after World War II., Emory International Law Review, vol. 27; 2/2013, str. 755. – 798.
11. Krapac, Davor, Međunarodni kazneni sudovi, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred društvenih znanosti, vol. 48; 510/2011, str. 165. – 232.
12. Jackson H. Robert, The Case Against the Nazi War Criminals, New York: Alfred A. Knopf, Inc., 1946.
13. May, Richard; Wierda, Marieke, Trends in International Criminal Evidence: Nuremberg, Tokyo, Hague and Arusha, Columbia Journal of Transnational Law, vol. 37; 3/1999, str. 725. – 766.

14. Takeda, Kayoto, Trial and Error in the Interpreting System and Procedures of the Tokyo Trial, *The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory*, 2020., str. 131. – 152.
15. Mao, Xiao, Substantive or Jurisdictional: The Tokyo Charter and The Legality Challenge at the International Military Tribunal for the Far East, *Journal of East Asia and International Law*, vol. 11; 2/2018, str. 435. – 452.
16. Mingone, A. Frederick, After Nuremberg, Tokyo, *Texas Law Review*, vol. 25; 5/1947, str. 475. – 490.
17. Sellars, Kristen, Imperfect Justice at Nuremberg and Tokyo, *European Journal of International Law*, vol. 21; 4/2010, str. 1085. – 1102.
18. Totani, Yuma, The Case Against the Accused, Beyond Victor's Justice? The Tokyo War Crimes Revisited, 2010, str. 147. – 160.
19. Totani, Yuma, Individual Responsibility in the Tokyo Trial, *The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory*, 2020., str. 155. – 174.
20. Von Lingen, Kerstin, The Tokyo Tribunal: A Transcultural Endeavour, *The Tokyo Tribunal: Perspectives on Law, History and Memory*, 2020., str. 61. – 83.
21. Walkinshaw, Robert B., The Nuremberg and Tokyo Trials: Another Step toward International Justice, *American Bar Association Journal*, vol 35; 4/1949, str. 299. – 302.
22. Zhu, Wenqi, Tokyo Trial and Nanjing Massacre, *Frontiers of Law in China*, vol. 3; 9/2008, str. 325. – 352.